

Zemlja sretnih ljudi

N. Raos

Institut za medicinska istraživanja i medicinu rada, Zagreb

Ima jedan naš stručni časopis koji je za me pravi zlatni rudnik: kada naime hoću navesti primjer lošeg jezika, otvorim ga nasumično, pročitam dvije-tri rečenice – i ako ne u trećoj, u četvrtoj ću sigurno pronaći kakav anglizam, srborusizam, pleonazam, a vrlo vjerojatno ću nabasati i na rečenicu koja ne znači ništa... Sretah mu urednika, pa velim: "Kako to možeš puštati? Zar se članci – ako se već ne mogu vratiti autoru – ne mogu doraditi? Kako možeš dozvoliti da naslov tog i tog članka ima čak dvadeset riječi?" (Ja sam ga u tili čas, bez ikakva gubitka informacija, sveo na deset riječi.) A on će meni: "Sve je tako kako kažeš, ali što da radim? Ako što promijenim, eto ti autora, koji će na mene bacati drvlje i kamenje – jer tko sam ja da tom i takvom umniku što mijenjam." No nije sve u uredniku, jer – zna se – svaki tekst ide i na lekturu. A što da lektor mijenja, kad se urednik ne usuđuje? Lektor bi po svome neku frazu – štaku pretvorio u izraz primjereniji hrvatskom jeziku, ali što mu to vrijedi kad će od autora dobiti jezikovu juhu, jer taj će ga uvjeravati kako je sporni izraz stručni termin, jer tako – konačno (i nažalost) – svi pišu. Ovako su svi zadovoljni: i autor, i lektor, i urednik. Autor je zadovoljan jer je siguran da mu ništa u tekstu nije smisljeno promijenjeno (makar je tekst čisti besmisao). Urednik je sretan što mu nitko ne dosađuje. Lektor je pak sretan jer se nije trebao mnogo mučiti. Mi smo doista zemlja sretnih ljudi! Sjećam se slične priče iz svoje mladosti, kada se moj prijatelj, student jugoslavistike (tako se onda to zvalo), prihvatio posla da jezički dotjeruje maturalne i diplomatske radove. Lijenčina i nezalica kakav je već bio, jedva da bi koji zarez promijenio – na opće zadovoljstvo svoje klijentele, koja se naokolo hvalila visokom pismenošću i općom jezičnom kulturom. No to su bila studentska, da ne kažem dječja posla. Žalosno je, međutim, kada na takav način svoj posao shvaćaju ljudi koji bi prema svemu trebali biti vrhunski hrvatski intelektualci. Nije to tako samo u spomenutom časopisu. Tako je svugdje. Poslovična hrvatska šutnja – "Najte kaj zameriti" i "Ja se ne bi štel u to mešati" – djeluje (ako se tako može reći, da "djeluje") na svim razinama društva. Pametni ljudi šute (da se nekom ne zamjere), no kako novine i časopisi moraju izlaziti, u njima netko o nekom ili nečemu mora pisati. I tko onda piše? Odgovor se nameće sam od sebe: u njima pišu ljudi koji nisu pametni, ili – da budem precizniji – pišu ljudi koji za sebe misle da su tako pametni da im se ništa ne može prigovoriti (jer znanje, pamet,

mudrost uključuje i veliku dozu samokritičnosti, zar ne?). A tko su ti ljudi? Opet nije teško pogoditi: neurotičari (sindrom svemoći), alkoholičari (nedostatak samokritičnosti i društvene osjetljivosti), senilni umirovljenici (nesposobni da prihvate nova znanja) i na kraju psihotici (ljudi koji ne mogu realno, dakle racionalno sagledati zbilju). Drugi pak dio pitanja – o kome i o čemu takvi ljudi pišu – nameće se sam od sebe. Čitatelj će sad reći da pretjerujem. U relativno dugom stažu kao urednik jednog časopisa (*Priroda*) vidio sam – vjerujte – da u kola ne bi stalo. Što reći za čovjeka koji izriekom zahtijeva da se "kvaliteta" časopisa poboljša (a da ne da ni naslutiti u kojem smislu) jer će ga inače prestati čitati, a i svojim će prijateljima reći da *Prirodu* više ne čitaju. Ili što reći o čitatelju koji mi šalje "salatu od riječi" (tipično za shizofrenika), miješajući filozofske misli s najprizemnijim tračevima iz naše znanstvene sredine. Ili, što sam nedavno čuo: korektor autoru izriekom ukazuje na očitu i nedvosmislenu materijalnu grešku u knjizi, a autor – senilan kakav već jest – koristi svoje autorsko pravo i ne da da se išta ispravi. Unatoč svim tim nevoljama s tvrdoglavcima, neutoričarima, alkoholičarima, senilno-dementnim pacijentima i psihoticima, moram reći da je s njima (ipak!) lako raditi. Takve je ljude lako zadovoljiti. Treba im samo lukavo popustiti* i nastojati ih držati na pristojnoj udaljenosti. Najlakše je povlađivati publici, još lakše autorima čije članke nitko ne čita. Mnogo je teže, međutim, časopis temeljiti na člancima pametnih ljudi, autora čije bi tekstove svatko volio čitati, a svaki urednik rado vidio u svom časopisu. Zašto teško? Jednostavno zato jer takvi ljudi, nazovimo ih uvjetno pametnima, ne žele da ih se krivo shvati, da budu – ako se u javnosti pojave – na meti onih prvih, uvjetno nazvanih nepametnih. Možda sa svoje, čisto ljudske strane imaju pravo. Zašto bi se čovjek "za ništa" dao uznemiravati. Pa ipak... Dugoročno gledano, takvim se stavom prema pisanju ruši – nije teško zaključiti – sam temelj kulture i civilizacije, a taj temelj je sloboda misli, sloboda riječi – dakle demokracija.

* Čitatelja koji se žalio na kvalitetu časopisa, prijeteći prekidom pretplate, sasvim sam umirio pismom u kojem sam mu rekao da će se od sljedećeg broja kvaliteta časopisa bitno popraviti!